

## บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมาย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางการจัดสวัสดิการให้กับเด็กและเยาวชนในตำบลบ้านหลวง โดยการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ร่วมกับองค์กรในชุมชน และ ประชาชน ตำบลบ้านหลวง 2) เพื่อดำเนินการเสริมสร้าง กลไก กระบวนการทำงานทำงานร่วมกัน ขององค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรชุมชน ประชาชนในการ ดูแล ป้องกัน แก้ไขปัญหาเด็กที่ได้รับผลกระทบจากครอบครัวหย่าร้าง จากเอดส์และยาเสพติด โดยวัฒนธรรมชุมชน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1) กลุ่มเด็กและเยาวชน คือผู้ที่มียุ ระหว่าง 0 – 17 ปี ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงกับสภาพปัญหา คือ เอดส์ ,ครอบครัวหย่าร้าง ,ถูกทอดทิ้ง และติดสารเสพติด จำนวน 152 คน กลุ่มที่ 2) กลุ่มผู้ปกครองเด็กและเยาวชน ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลโดยตรงในครอบครัว จากกลุ่มปัญหา เอดส์ ,ครอบครัวหย่าร้าง ,ถูกทอดทิ้ง และติดสารเสพติด จำนวน 150 ครอบครัว/คน และกลุ่มที่ 3) กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กในชุมชน คือ ครูผู้ดูแลเด็กในสถานศึกษา , ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ,หน่วยงานราชการในชุมชน และกลุ่มองค์กรชุมชน หน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชน จำนวน 13 องค์กร ซึ่งได้มาจากการดำเนินการสำรวจและมีการเก็บข้อมูลในพื้นที่ 10 หมู่บ้านในตำบลบ้านหลวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่

การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ประเมินจาก 2 รูปแบบ คือ

1) ประเมินจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ทั้ง ข้อมูลทั่วไป สถานะ บทบาท ศักยภาพ และข้อจำกัดของชุมชน รวมไปถึง การเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกในการสัมภาษณ์และตอบคำถาม ถึงข้อมูลสภาพปัญหา สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหา ที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน รวมทั้งครอบครัวเด็กกลุ่มเป้าหมายเอง และจากกลุ่มบุคคลและข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน หลังจากนั้น นำข้อมูลที่ได้มา มาดำเนินการ จัดเวทีสรุปวิเคราะห์ปัญหา ,จัดเวทีวางแผนการดำเนินงาน พร้อมนำเสนอต่อองค์กรปกครองท้องถิ่นและองค์กรชุมชนในตำบล

2) ประเมินจากการดำเนินกิจกรรมทดลอง จากการที่ได้วางแผนทดลอง โดยใช้กระบวนการสังเกตพฤติกรรม อารมณ์ ความรู้สึกของการตอบสนองต่อกิจกรรม จากรูปแบบที่ 2 นั้นเป็นส่วนหนึ่งที่ได้ดำเนินงานแนวทางพร้อมกับการประเมินกลุ่มเป้าหมายกลุ่มที่ 3 ด้วย คือ กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กในชุมชนด้วย

ผลการวิจัยพบว่า

ในการดำเนินการจัดทำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ซึ่งได้มาซึ่งระบบฐานข้อมูลเบื้องต้น ทั้ง ข้อมูลทั่วไป สถานะ บทบาท ศักยภาพ และข้อจำกัดของชุมชน รวมไปถึง การเข้าถึงข้อมูล

เชิงลึกในการสัมภาษณ์และตอบคำถาม ถึงข้อมูลสภาพปัญหา สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหา ที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน รวมทั้งครอบครัวเด็กกลุ่มเป้าหมายเอง และจากกลุ่มบุคคลและข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน หลังจากนั้น นำข้อมูลที่ได้มา มาดำเนินสู่กระบวนการวิเคราะห์ถึงกิจกรรมที่สามารถเข้าสู่ระบบการทดลองปฏิบัติการช่วยเหลือและป้องกัน จากข้อมูลที่สำรวจพบว่าเด็กที่ประสบปัญหาในตำบล จำนวน 152 คน อายุเฉลี่ย 3 – 15 ปี สภาพปัญหา กำพร้าพ่อ-แม่ ,ขาดความอบอุ่น ,ขาดการดูแลเอาใจใส่ สาเหตุ การหย่าร้าง การติดเชื้อโรคเอดส์แล้วเสียชีวิต และยาเสพติด

### **การจัดสวัสดิการให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชน**

เด็กและเยาวชน ในตำบลมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ เด็กเยาวชนที่อยู่กับครอบครัวตามปกติ ,อยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุขและอบอุ่น มีความปลอดภัย ได้รับการดูแลเอาใจใส่ อีกลักษณะคือ เด็กหรือเยาวชนที่มีปัญหาขาดความรัก ความดูแลเอาใจใส่ กำพร้า ถูกทอดทิ้ง ขาดการดูแล ขาดพ่อขาดแม่ หรือผลกระทบจากโรคเอดส์และยาเสพติด

จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาแนวทางในการจัดสวัสดิการในชุมชนสำหรับเด็กและเยาวชน คือ

- ให้การรักษาพยาบาลเด็กที่ติดเชื้อจากมารดา และยังมีชีวิตอยู่ โดยการส่งตรวจรักษาโรงพยาบาล หรือสถานบริการ ติดตามดูแลให้คำปรึกษา แนะนำแก่ผู้เลี้ยงดู และช่วยในด้านการสงเคราะห์ครอบครัว
- สำหรับเด็กหรือเยาวชน ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด สิ่งที่สามารถดำเนินการ คือ การส่งสถานบำบัดยาเสพติด กรณีบุคคลเด็กเยาวชนหรือบุคคลในครอบครัวเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และที่ขาดไม่ได้คือ การให้กำลังใจหลังจากผ่านกระบวนการบำบัด
- ให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน สนับสนุนโรงเรียน ,ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จัดกิจกรรมต่างๆสำหรับเด็ก เช่น นันทนาการ อุปกรณ์การศึกษา อุปกรณ์กีฬา สนับสนุนอาหารเสริมนมโรงเรียน และอาหารกลางวัน เป็นต้น
- สนับสนุนให้มีสถานที่พักผ่อนและออกกำลังกายสำหรับเด็กและเยาวชน เช่น สนามเด็กเล่น ลานกีฬาภายในชุมชน สถานที่สำหรับเด็กเนื่องในวันสำคัญต่างๆ หรือจะเป็นกิจกรรมร่วมในระดับตำบล อาทิ จัดแข่งขันประกวดสุขภาพ ,การประกวดคำขวัญ ฯลฯ
- กิจกรรมประเพณีธรรมรงค์ ป้องกันและแก้ไขปัญา โดยจัดกิจกรรมเพื่อหารายได้ นำมาช่วยเหลือครอบครัวเด็กและเยาวชน ที่ประสบปัญหาในด้านต่างๆ อันเกิดจากผลกระทบของโรคเอดส์และยาเสพติดในชุมชน เพื่อจัดหา ( เงินทุน,ค่ารักษาพยาบาล,ค่าพาหนะ,เสื้อผ้า,เครื่องนุ่งห่ม โดยกิจกรรมเน้นการประสานภาครัฐและเอกชน และที่

ขาดไม่ได้ คือ ชุมชน เพราะพื้นฐานกับการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ต้องมีผู้  
เกี่ยวเนื่องกับสภาพปัญหาเข้ามาเรียนรู้ร่วมกัน

ชุมชน คือ หน่วยหนึ่งของสังคมที่ประกอบด้วยผู้คนจำนวนมาก บางชุมชนก็มีความเข้ม  
แข็ง บางชุมชนอ่อนแอ มีปัญหามากมายหลาย ๆ ด้าน เช่น ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม,  
ปัญหาสิ่งแวดล้อม,ปัญหาทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ ทีมนักวิจัยนำเสนอ  
เพื่อเป็นแนวทางที่หลายๆท่าน หลายองค์กร หรือชุมชนอื่นๆ ที่กระทบกับปัญหากับเรื่องราวที่เกิด  
ขึ้นในสังคม โดยทีมวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องได้สัมผัสด้วยตนเองมาถ่ายทอดให้ท่านผู้อ่านเพื่อเป็น  
การเล่าสู่กันฟัง เพื่อบางทีหลายๆชุมชนหลายองค์กร หรือไม่หลายท่านที่ได้ประสบปัญหาด้วยตน  
เอง หรืออาจจะมีประสบการณ์ในทำนองเดียวกัน ได้แลกเปลี่ยนแนวคิดในการแก้ปัญหาสังคมร่วม  
กันเป็นที่น่าสนใจอย่างมากที่สังคมเมืองหลวงของเราในบางชุมชน ไม่มีบรรยากาศของการรวม  
กลุ่ม ชาวบ้านไม่มีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ต่างคนต่างอยู่ คนที่ร่ำรวยมีอันจะกินก็มีความสุข เฉพาะมู  
มองของตนเอง เรื่องราวของคนยากจน บางเวลาได้ถูกหยิบยกมาพูดคุยแต่ไม่มีการช่วยเหลือ อาจมี  
บ้างแต่เป็นการช่วยเหลือที่แผ่วเบา ขาดประสิทธิภาพ ทั้งนี้เป็นเพราะคนที่คิดจะช่วยเหลือจริง ๆ จัง  
ๆ นั้นมีน้อยมาก ทั้ง ๆ ที่ในบางชุมชนมีคนทีรอคอยความช่วยเหลือ จาก "คนมีอบน" อยู่ไม่น้อย ทั้ง  
เด็กกำพร้า, แม่หม้าย, คนชรา, เด็กที่ถูกครอบครัวย่ำแย่, ดิทยาเสพติด

แต่จากที่ผ่านมามีปัญหาดังกล่าว ภาระความรับผิดชอบจึงตกเป็นหน้าที่ขององค์กรทั้งภาครัฐ  
เอกชนและญาติผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงสถาบันสาธารณกุศลที่ต้องแบกรับหน้าที่นี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่  
ได้ หากทว่าวันนี้ถ้าในแต่ละชุมชนมีความเข้มแข็ง ก็จะเป็นสิ่งที่ดียิ่ง เพราะความเข้มแข็งที่เกิด  
ขึ้นนั้นไม่ใช่ เฉพาะการช่วยเหลือคนยากไร้เท่านั้น แต่ผลประโยชน์ที่ตามมาคือความสามัคคี  
สามัคคีของทุกคน ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการรวมกลุ่มในสังคมที่การรวมกลุ่ม มีผู้นำที่เข้มแข็ง  
มีชาวบ้านที่รักการเสียสละ มีการทำงานร่วมกัน จะเป็นสังคมที่มีความพร้อม ปัญหาต่างๆจะน้อย  
เพราะทุกคนถือเป็นภาระของตัวเองไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง เมื่อทุกคนมีความคิดเช่นนี้ รัฐบาล  
สังคมก็จะถูกปิดจนในที่สุดก็น้อยหรือหมดไป ปัญหาเด็กกำพร้า, คนยากจนเป็นปัญหาที่ไม่อยากเลย  
สำหรับการแก้ไขถ้าทุกคนช่วยกัน ช่วยกันสำรวจอยู่ว่าในชุมชน ของเรามีเด็กกำพร้า, มีเด็กขาด  
โอกาส มีคนยากจนอนาถาหรือไม่ ถ้าพบว่ามี ก็รวมพลังกันช่วยเหลือ อย่าปล่อยให้ตกเป็นภาระของ  
ใครคนใดเพียงคนเดียว เพราะปัญหาของชุมชนก็คือปัญหาของเราทุกคน ยิ่งเป็นองค์กรปกครอง  
ส่วนท้องถิ่น หรือ องค์กรบริหารส่วนตำบล ต้องเข้ามามีบทบาทและเรียนรู้ไปพร้อมกับการแก้ไข  
ปัญหาที่ตรงจุดให้มากขึ้น กับการทำงานที่ผ่านมาของชุมชนในหลายๆชุมชน มีการรวมตัวกัน ตั้ง  
กลุ่มองค์กร ,กลุ่มอาชีพหรือกลุ่มที่อยู่ในแต่ละบ้าน อาทิเช่น กลุ่มสตรี ออมทรัพย์ ที่สามารถนำเงิน  
บางส่วนจากการออมไปทำการช่วยเหลือเกื้อกูล เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาเบื้องต้นในชุมชน บาง  
ครั้งจำนวนสิ่งของหรือเงินทองจะไม่มากนัก แต่เต็มไปด้วยความจริงใจ และตั้งใจ ซึ่งตรงนี้ผู้รับอาจ  
จะรู้สึกดีต่อความรู้มากกว่าเงินทองด้วยซ้ำไป คำในลักษณะ "ร่วมลงทุน" ผลกำไรที่เกิดขึ้นได้ถูกจัด

แบ่งออกเป็นส่วนๆ เช่น เงินปันผลแก่ผู้ร่วมลงทุน เงินค่าบริหาร จัดการ, เงินกองทุนช่วยเหลือสังคม ซึ่งนอกจากจะฝึกการอดออมแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมการทำงานร่วมกันประการที่สำคัญคือ กองทุนช่วยเหลือสังคมที่เกิดขึ้นจะนำมาพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เด็กกำพร้า, แม่หม้าย, คนชรา, คนยากจน ได้รับการช่วยเหลือ บำบัดความทุกข์จากกองทุนนี้ เมื่อวันหนึ่งบุคคลเหล่านี้แข็งแรงขึ้น เขาก็จะสามารถยกระดับตัวเองเป็นผู้ให้ต่อไป สังคมก็จะเกิดการพึ่งพา เชื่อมร้อยทั้งทางด้านจิตใจ, สังคม จนในที่สุด องค์การสาธารณกุศลต่าง ๆ ก็อาจไม่ต้องแบกรับภาระนี้โดยลำพัง ทั้งนี้เป็นเพราะเมื่อครอบครัวเข้มแข็ง ประเทศชาติก็จะเข้มแข็ง เราจะได้ไม่ต้องบ่นว่า "ทำไมไม่มีใครช่วยเราเลย" เพราะวันนี้เราเข้มแข็งด้วยตัวเราเอง เกินกว่าที่จะขอความช่วยเหลือจากใครทุกครั้ง ดังเช่น ในวันเก่า ๆ ที่ผ่านมา

การจัดสวัสดิการให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชน เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม วัฒนธรรม ที่นำรากฐานทางวัฒนธรรมเข้ามามีส่วนในการทำงานด้านการจัดสวัสดิการ มิได้มุ่งเพียงแต่การช่วยเหลือทางด้านกายเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการจัดสวัสดิการทางด้านจิตใจให้ กล่าวคือ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันไม่จำเป็นต้องเป็นในรูปของเงินทอง การบริจาค เพียงแค่ความมีน้ำใจ การแบ่งปัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมโดยนำเอาวัฒนธรรมเข้ามามีส่วนเกื้อกูลกันนั้นก็สามารถจัดเป็นสวัสดิการชนิดหนึ่งได้